באמה גדומה. מסקינה ובערוך [מ] פירש גרומה בר"ש כמו נותן לו את גירומיו [נ] (ב"ב פח:) ורב יוסף פריך ממתניתא שלא יהו עיניו [א] יוצאים: **אויר** קרקע **מפסיקו.** [פ] קרקע לאו דוקא שהיה [ב] פורח ממה על יסוד וחמה על סובב ונלאו קלא היה לרבי טוביה משום שנאמר סביב כדמסמון שלא דקני במשהו שלא יהא כהן נוטל בעינן טויר גדול ומיכר משום לעורב טויר: **דאריך** וקטין. ומה דכתיב ממש ממות טורך וממש ממות רוחב למזוה ומאי קלא לעכב ומיהו קשה לעכב מהמזבח נפקא:

שיתין וד' הוו. [ג] היינו כלוי דתמר לעיל (נד.) בדמיס ונקיט לג' כוותיה משום תרגום דידן דמתרגמינן יתבני מקדשא שלא נרב שלא יהא כהן נוטל ממזבח אלא ג"פ ובכך ג"כ סרי ס"ג ס"ל לשנויי שהיה פורח על הסובב ממה:

[1] **בני קטורה בני אחתיה דרבי טרפון הוו יתבי קמיה דרבי טרפון** [א] **פתח ואמר** [2] **ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה יוחני אמרי ליה קטורה כתיב קרי עליהם בני קטורה אמר אביי** [ב] **בר הונא אמר רב חמא בר גוריא** [א] **גזירין שעשה משה אורכן אמה ורוחבן אמה ועוביין כמחק גודש סאה אמר רבי ירמיה** [ג] **באמה גדומה אמר רב יוסף ולאו** [ג] **היינו דתניא** [3] **על העצים אשר על האש אשר על המזבח שלא יהו עצים יוצאין מן המזבח כלום תנן התם** [ב] **כבש היה לדרומה של מזבח אורך שלשים ושתים על רוחב שש עשרה מנא ה"מ אמר רב הונא אמר קרא** [4] **ושחט אותו על ירך המזבח צפונה** [ב] **שיהא ירך בצפון ופניו בדרום אימא ירך בצפון ופניו בצפון אמר רבא רמי גברא אאפיה א"ל אבוי אדרבה** [ד] **תריץ ואותיב גברא א"ל** [5] **רבוע כתיב** [ד] **והא מיבעי ליה דמרבע רבועי מי כתיב מרובע וליטעמיך מי כתיב רבוץ א"ל רבוע כתיב** [ב] **דמשמע הכי ומשמע הכי** [ב] **ותנא מייתי לה מהכא דתניא רבי יהודה אומר** [ג] **ומעלותיהו פנות קדים** [ד] **כל** [ג] **פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין למזרח ואימא** [ה] **שמאל למזרח לא ס"ד** [ב] **דתני רמי בר (יחזקיה)** [ו] **ים שעשה שלמה** [ז] **עומד על שנים עשר (עמודים) בקר שלשה פונים צפונה ושלשה פונים ימה ושלשה פונים נגבה ושלשה פונים מזרחה כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין למזרח ההוא מיבעי ליה לגופיה** [ז] **א"כ פונים פונים למה לי שאל רבי שמעון בן יוסי בן לקוניא את ר' יוסי אומר היה ר"ש בן יוחי** [ט] **אויר יש בין כבש למזבח אמר לו ואתה אי אתה אומר כן והלא כבר נאמר** [8] **ועשית עולותיך הבשר והדם** [ה] **מה דם בזריקה אף בשר בזריקה אמר לו שאני אומר עומד בצד מערכה וזורק א"ל כשהוא זורק למערכה דלוקה הוא זורק או למערכה שאינה דלוקה הוא זורק הוי אומר למערכה דלוקה הוא זורק התם** [ח] **משום דלא אפשר רב פפא** [ט] **אמר כי דם מה דם אויר קרקע מפסיקו אף בשר אויר קרקע מפסיקו אמר רב יהודה** [י] **שני כבשים קטנים יוצאין מן הכבש שבהן פונים ליסוד ולסובב ומובדלין מן המזבח מלא נימא משום שנאמר** [4] **סביב ורבי** [י] **אבהו אמר** [5] **רבוע ואיצטריך למכתב סביב ואיצטריך למכתב רבוע דאי כתב רחמנא סביב הוה אמינא דעגיל מעגל כתב רחמנא רבוע ואי כתב רחמנא רבוע הוה אמינא דאריך וקטין כתב רחמנא סביב תנן התם** [כ] **הכבש והמזבח ששים ושתים הני שיתין וארבעה הוו** [ט] **נמצא פורח אמה על יסוד ואמה על סובב** [ל] **ונמצא פורח אמה על יסוד ואמה על סובב סוף: למזרח.** מהאי קרא לא נפקא לן ומהכא [יא] נפקא לן דרך ימין ומקרא לעיל דכתיב קדיש שמעינן למזרח דלא תימא דרך ימין למערב ויהא כבש בצפון: **מיבעיא ליה לגופיה.** להודיעך מוסד היכן היתך ומנין לך ללמוד תימנו לפינות המקדש בלורכי עבודה: **לויר יש בין כבש למזבח.** שלא היה רחב הכבש נוגע במזבח אלא לויר מעט מפסיק ביניהם: ס"ג **אמר ו ואתה אי אתה אומר כן: מה דם.** עולה [ב] שעומד בהרך וזורק מן הכלי לכבש: **אמר ו שאני אומר זורק** [יקרא ל] וזרקו לף בשר בזריקה מלמת לויר ים וממת הוית לרין זריקה שעומד בכבש וזורק אל עבר המויר למערכה: **אמר ו שאני אומר זורק** [א] **עומד בגד המערכה.** ברחם המזבח וזורק [ב] ולהכי אתת קרא: **אמר ו כשהוא זורק למערכה דלוקה הוא זורק ו.** כלומר משום הא לאמה לי קרא פשיטא דעל כרחו הוא זורקו שהרי אין יכול לסדר סביב על רחבי העליה שהיו במערכה דלוקה אם אלא היינו מקום שהמערכה דלוקה והתם מקום אל תפסד הוא דע"כ [ג] כי אתת קרא לאשמועינן אתת דיש לויר בין כבש למזבח: **רב פפא אמר.** לא מיבעי אתת דעומד בגד המערכה וזורק [ב] **דהפסקה** [ב] לויר לרפה בעינן כי דס: **מה דם לויר קרקע.** הרלפה מפסיק בינו למזבח לף בשר כו': **שני כבשים קטנים יוצאין מן הכבש ו.** תומו שפוין בו לסובב [ב] יצא במזרחו של כבש לימין ויוצא ומתחיל בשפולו של כבש וממשך ועולה בהלכסון עד שמגיע לסובב והפוגה ליסוד יוצא למערבו להוליך [ב] בו שיריס של חטאת שיורד מן המזבח פונה לשמאלו ליסוד דרומי ומתחיל ללאת בשיפולו של כבש רחוק מן המזבח כדי שיהא נוח לשפע וליכד ליסוד: **משום שנאמר סביב.** שיהא היקף למזבח כל דהו ולי הוו מחוברין שוב אין [ב] היקף לפילו במותו אין מדם יכול לסובבו: **רבי אלבו אמר רבוע.** ולי מחוברין לא הוי בניו מרובע: **ואיצטריך למיכתב סביב ואיצטריך למיכתב רבוע.** ולף על גב דתפקינהו למרוייהו להך דרשא שלא יהא בניו אחר מחובר לו: **דעגיל מעגל.** ולא יהא לו זויות: **דאריך וקטין.** אלכו יותר על רחבו וזויות יהא לו: **כאב רחמנא סביב.** שיהו כל סביביו שוין: **שיתין וארבע הוו.** להא תנן לעיל [מדות פ"ג מ"ג] תורך הכבש ג"כ אמה וכן המזבח [שם מ"ח] : **ומשני נמלא.** שרחם הכבש פורח ועולה על כשיעור היסוד והסובב ומגיע לרחב המזבח נמלאו אתי אמות העליונות שלו מונלעים בשתי בתי [ב] אמות: ה"ג

גני קטורה. בני אלכרהם אתם אבל לא כזרע יצחק ויעקב: **הכי גרסינן הוו יתבי קמיה דרבי טרפון ולא הוו אמרי מידי: פתח ואמר.** כדי שידברו: **יוחני.** מילתא בעלמא הוא דקאמר כדי לפתוח פיהם: **בני קטורה.** אינם יודעין לדבר כהלכה: **גזירין.** שני גזרי עציס לריך לסדר בראש המזבח [יא] המערכה לתמיד של אחר בכהן אחד ולתמיד של בין הערבים בשני כהנים כדקיימא לן בסדר יומא [דף כו.]: **אמה אורכו ואמה רחבו.** כמידת מקום המערכה: **באמה גדומה.** קלרה שלא יהלו חוץ למערכה ויעבדו הכהנים מלהקיף: **לאו היינו דתניא כו'.** ואמה גדומה למה לי שלא אמה [יב] מלומדת: **מנהני מילי.** שהכבש בדרום: **ירך.** רגליס ופניו בדרום כאחד השוכב מרלה ורגליו לפפון נמלא לראשו ופניו לדרום: **לימא ירך בצפון ופניו בצפון.** כאחד היושב זקוף: **רמי גברא אאפיה.** שיעור באחד השוכב אלרה: **אדרבה תריץ ואותיב גברא.** זקפוהו והשיבוהו ונמלא לראשו ורגליו לדרום אחת: **רבוע כתיב.** דרבוע [ג] באחד רובץ ומושכב שיעור הכתוב: **והא מיבעי ליה דמרבע רבועי.** שיהא מרובע ולא שלשה: ס"ג [ד] **רבוע כתיב דמשמע הכי ומשמע הכי.** הלכך תרוייהו ילף מינה: **ותנא.** דבריימא [יא] תינוק המזבח ממקך (בתוה"י ושו"מ): [ב] **באמה** (בתוה"י וש"מ): [ג] **דרבינ** (שמכ"י, כי"פ). והוא מן הפיוטע, ועי' בס"ע לעיל אות ד: [ד] ה"ג א"ל רבוע כל"ל (*שמכ"י). **ותפכר** לכוותא דס"ע לפתוקי מני' ס"מ אלא רבוע כתיב: [ה] **להא** מילתא דכבש בדרום מהכא הוא דס"ד (כי"פ): [ו] **שהעמיד** (ש"מ): [ז] **הלכך** העמידהו כל"ל (ש"מ): [ח] **אלא** לימין כל"ל (*ש"מ): [ט] **אלא** מהכא (ש"מ). **וכל"ק** דמהכא: [י] **עולה בזריקה** שעומד (ש"מ): [יא] **מינה זורק** ממקך (*ש"מ): [יב] **זורק וגזירת** הכתוב הוא כל"ל ס"ד ותפלר [יג] **אלא** כל"ל (ש"מ): [יד] **עצים** (ש"מ): [טו] **שהרי היה** (ש"מ): [טז] **ונקטינן** כוי' **דתרגום דידן** מתרגמינן כל"ל [צ"ק]: [יז] **לד] עי'** לעיל אות ג':

ו) ירושלמי שקלים פ"ו ה"ד, ז) מדות פ"ג מ"ג, ח) ת"כ ויקרא נדבה פרשי' ו ה"ו, ד) מרגום של מגלה ומסיור בשלמת ומתוספ' עי' ערוך ערך מלן, ה) לעיל יד. ועי' יבמות קב: נדרים ל: סוטה לא., ו) לעיל לח. יומא פא. ביצה טו: חגיגה ט. קידושין ד: חולין כו. קלד: ערכין יא., ז) יומא טו: יח: מה. נת. (סוכה מח) סוטה טו:, ח) יומא מז:, ט) ת"כ ויקרא נדבה פרשי' עז, י) מדות פ"ג מ"ב, ג) לעיל נד., מ) ערך רגס ס' ע"ב, נ) עי' רש"ק ועי' בס' פנים מאירות סהביא בס"ע על תו', דהס לעיל נד. פריך מיניה לרב ומסני לימא כנגד אמה יסוד ונגד אמה סובב ע"ש:

תורה אור השלם

1. וּבְנֵי מְדָיִן עֵיפָה וְעֵפֶר וַחֲנֹךְ וַאֲבִידָע וְאֶלְדָּעָה כָּל אֵלֶּה בְּנֵי קְטוּרָה: בראשית כה, ד
2. וַיֹּסֶף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וּשְׁמָהּ קְטוּרָה: בראשית כה, א
3. וְעָרְכוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַגְּפָרִתִים אֶת הָרֹאשׁ וְאֶת הַפָּדֶר עַל הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ: ויקרא א, ח
4. וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה לִפְנֵי יְהוָה וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת דָּמוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ויקרא א, יא
5. וְעָשִׂיתָ אֶת הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שִׁטִּים חֲמֻשֹׁת אַמּוֹת אֹרֶךְ וַחֲמֻשֹׁת אַמּוֹת רֹחַב רָבוּעַ יִהְיֶה הַמִּזְבֵּחַ וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת קֹמָתוֹ: שמות כז, א
6. וְהָעֲזָרָה אַרְבַּע עֶשְׂרֵה אַמָּה אֹרֶךְ בְּאַרְבַּע עֶשְׂרֵה רֹחַב אֶל אַרְבַּעַת רִבְעֶיהָ וְהִגְּבוּל סָבִיב אוֹתָהּ חֲצִי הָאַמָּה וְהַחֵיק לָהּ אַמָּה סָבִיב וּמַעֲלֹתֶהוּ פְּנוֹת קָדִים: יחזקאל מג, יז
7. עוֹמֵד עַל שְׁנַיִם עָשָׂר בָּקָר שְׁלֹשָׁה פָנִים צְפוֹנָה וּשְׁלוֹשָׁה פָנִים יָמָּה וּשְׁלֹשָׁה פָנִים נֶגְבָּה וּשְׁלֹשָׁה פָנִים מִזְרָחָה וְהַיָּם עֲלֵיהֶם מִלְמָעְלָה וְכָל אֲחֹרֵיהֶם בְּיָתָה: דה"ב ד, ד. מ"א ז, כה
8. וְעָשִׂיתָ עֹלֹתֶיךָ הַבָּשָׂר וְהַדָּם עַל מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְדַם זִבְחֶיךָ יִשָּׁפֵךְ עַל מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַבָּשָׂר תֹּאכֵל: דברים יב, כז

גליון הש"ס

תום' ד"ה אויר וכו' קרקע לאו דוקא. עיין לקמן דף פז ע"ב מוספות ד"ה לויר:

מוסף רש"י

גזירין. בקציות גדולות (מנחות קו:). בקציות עליס מרוכיס כמדת רוחב המערכה ונוקב פותן פותן ממעל עלי המערכה. ומקרא יליף לה (יומא כב:) **ותנא** מייתי לה **מהכא.** כן לכך שיטת התלמוד כשמפתילין התמולפין להוליף טעם מן המקרא, ויש גמא של כריימת למד פותו ממקום אחר, נקט הכי, כלומר התמולפין למדוהו מכאן ומהתם למד מכאן (ביצה טו:) **ומעלותיהו פנות קדים** כו'. מן מעלותיו למדוס כדי שתהא מתילא פיותיו לקדים כשתפנה לדרך ימין, דכל פיותא דרך ימין הן (יומא טו:) **עומד על שנים עשר בקר.** כיס של נחשת שעשה שלמה כתיב, שלשה פניו לפונה וגו' ומקרא זה מוזה והולך לכך ימין המקרא אל היס ונא מלפון למערב וממערב לדרום ומדרום למזרח דרך ימין מקיפה (שם נח:) **אף בשר בזריקה.** והמקדר את התיכיס עומד על הכבש וזורק על מערכת העליס לקיים מלות זריקה (פסחים עד.) **הני שיתין וארבעה הוו.** מפסין בקרקע העזרה: **נמצא פורח אמה על יסוד ואמה על סובב.** שרחס הכבש פורח ועולה על ג' אמות של כניסת היסוד והסובב, ומגלי ג' אמות העליונות של כבש נגלעות בג"ע של מזבח (לעיל נד.):

מבאן שייך לעמוד הבא

מנהה שנקמצה בהיכל כשרה. ופ"ג דלימה בעזרה כשאר קרבנות: **שכן מצינו בסילוק בזיכין.** דהיה בהיכל, דלמת לפיכה קמיצה בהיכל, בסילוק היינו קמיצה (מנחות ח.) וקמיץ **משם.** מלא קומלו, דיכיס דקרא כתיב והביאה אל בני אהרן הכהנים וקמיץ משם ממקום שרגלי הזב המציא עומדים שם הוא קומלו, והיינו מקום לריכה רגלי הכהן, וקמ"ל דלא בעינן קמיצה בפנים כשאר קדשים אלא כל העזרה כשרה לקומלו (שם ו:). **בת בתירא אומר.** לא דוקא נקט, אלא פיומא דבריימא היא: **לא נצרכא.** לפי וקמיץ משם: **אלא להכשיר כל העזרה כולה.** ולא למילף מינה עזרה ולא היכל, דלגופיה אלטריך קרא: **הואיל ועולה קדשי קדשים.** ועולה ומנחה כתיב קדשי קדשים, ונעולה כתיב בפנים, שנאמר ושחט אותו על ירך המזבח בפונה: **מה לעולה שכן בליל.** לגבוה, שנאמר ושרפו כני אהרן את המזבח וגו': **מחטאת.** היו בפרינן דמנחה פעונה בפנים, לכני אלטריך קרא: **חביבי כריתות.** שוגגין: **מאשם.** דאשם היו בא על שבועת שקר ומעילות ושפחה חרופה ונועלן בפנים, דכתיב במקום אחר שאתו יביא את העולה ישחטו את האשם. **מיני דמים.** תמורה פכתיב, דעיקר כפרה בדם כתיב כי הדם הוא בנפש יכפר, אבל תלמוד בתמנה שאינה זורק למערכה דלוקה הוא זורק או למערכה שאינה דלוקה הוא זורק הוי אומר למערכה דלוקה הוא זורק התם [ח] משום דלא אפשר רב פפא [ט] אמר כי דם מה דם אויר קרקע מפסיקו אף בשר אויר קרקע מפסיקו אמר רב יהודה [י] **שני כבשים קטנים** יוצאין מן הכבש שבהן פונים ליסוד ולסובב ומובדלין מן המזבח מלא נימא משום שנאמר [4] **סביב ורבי** [י] **אבהו אמר** [5] **רבוע ואיצטריך למכתב סביב ואיצטריך למכתב רבוע דאי כתב רחמנא סביב הוה אמינא דעגיל מעגל כתב רחמנא רבוע ואי כתב רחמנא רבוע הוה אמינא דאריך וקטין כתב רחמנא סביב תנן התם** [כ] **הכבש והמזבח ששים ושתים הני שיתין וארבעה הוו** [ט] **נמצא פורח אמה על יסוד ואמה על סובב** [ל] **ונמצא פורח אמה על יסוד ואמה על סובב סוף: למזרח.** מהאי קרא לא נפקא לן ומהכא [יא] נפקא לן דרך ימין ומקרא לעיל דכתיב קדיש שמעינן למזרח דלא תימא דרך ימין למערב ויהא כבש בצפון: **מיבעיא ליה לגופיה.** להודיעך מוסד היכן היתך ומנין לך ללמוד תימנו לפינות המקדש בלורכי עבודה: **לויר יש בין כבש למזבח.** שלא היה רחב הכבש נוגע במזבח אלא לויר מעט מפסיק ביניהם: ס"ג **אמר ו ואתה אי אתה אומר כן: מה דם.** עולה [ב] שעומד בהרך וזורק מן הכלי לכבש: **אמר ו שאני אומר זורק** [יקרא ל] וזרקו לף בשר בזריקה מלמת לויר ים וממת הוית לרין זריקה שעומד בכבש וזורק אל עבר המויר למערכה: **אמר ו שאני אומר זורק** [א] **עומד בגד המערכה.** ברחם המזבח וזורק [ב] ולהכי אתת קרא: **אמר ו כשהוא זורק למערכה דלוקה הוא זורק ו.** כלומר משום הא לאמה לי קרא פשיטא דעל כרחו הוא זורקו שהרי אין יכול לסדר סביב על רחבי העליה שהיו במערכה דלוקה אם אלא היינו מקום שהמערכה דלוקה והתם מקום אל תפסד הוא דע"כ [ג] כי אתת קרא לאשמועינן אתת דיש לויר בין כבש למזבח: **רב פפא אמר.** לא מיבעי אתת דעומד בגד המערכה וזורק [ב] **דהפסקה** [ב] לויר לרפה בעינן כי דס: **מה דם לויר קרקע.** הרלפה מפסיק בינו למזבח לף בשר כו': **שני כבשים קטנים יוצאין מן הכבש ו.** תומו שפוין בו לסובב [ב] יצא במזרחו של כבש לימין ויוצא ומתחיל בשפולו של כבש וממשך ועולה בהלכסון עד שמגיע לסובב והפוגה ליסוד יוצא למערבו להוליך [ב] בו שיריס של חטאת שיורד מן המזבח פונה לשמאלו ליסוד דרומי ומתחיל ללאת בשיפולו של כבש רחוק מן המזבח כדי שיהא נוח לשפע וליכד ליסוד: **משום שנאמר סביב.** שיהא היקף למזבח כל דהו ולי הוו מחוברין שוב אין [ב] היקף לפילו במותו אין מדם יכול לסובבו: **רבי אלבו אמר רבוע.** ולי מחוברין לא הוי בניו מרובע: **ואיצטריך למיכתב סביב ואיצטריך למיכתב רבוע.** ולף על גב דתפקינהו למרוייהו להך דרשא שלא יהא בניו אחר מחובר לו: **דעגיל מעגל.** ולא יהא לו זויות: **דאריך וקטין.** אלכו יותר על רחבו וזויות יהא לו: **כאב רחמנא סביב.** שיהו כל סביביו שוין: **שיתין וארבע הוו.** להא תנן לעיל [מדות פ"ג מ"ג] תורך הכבש ג"כ אמה וכן המזבח [שם מ"ח] : **ומשני נמלא.** שרחס הכבש פורח ועולה על כשיעור היסוד והסובב ומגיע לרחב המזבח נמלאו אתי אמות העליונות שלו מונלעים בשתי בתי [ב] אמות: ה"ג

שיתין וד' הוו. [ג] היינו כלוי דתמר לעיל (נד.) בדמיס ונקיט לג' כוותיה משום תרגום דידן דמתרגמינן יתבני מקדשא שלא נרב שלא יהא כהן נוטל ממזבח אלא ג"פ ובכך ג"כ סרי ס"ג ס"ל לשנויי שהיה פורח על הסובב ממה:

באמה גדומה. מסקינה ובערוך [מ] פירש גרומה בר"ש כמו נותן לו את גירומיו [נ] (ב"ב פח:) ורב יוסף פריך ממתניתא שלא יהו עיניו [א] יוצאים: **אויר** קרקע **מפסיקו.** [פ] קרקע לאו דוקא שהיה [ב] פורח ממה על יסוד וחמה על סובב ונלאו קלא היה לרבי טוביה משום שנאמר סביב כדמסמון שלא דקני במשהו שלא יהא כהן נוטל בעינן טויר גדול ומיכר משום לעורב טויר: **דאריך** וקטין. ומה דכתיב ממש ממות טורך וממש ממות רוחב למזוה ומאי קלא לעכב ומיהו קשה לעכב מהמזבח נפקא:

שיתין וד' הוו. [ג] היינו כלוי דתמר לעיל (נד.) בדמיס ונקיט לג' כוותיה משום תרגום דידן דמתרגמינן יתבני מקדשא שלא נרב שלא יהא כהן נוטל ממזבח אלא ג"פ ובכך ג"כ סרי ס"ג ס"ל לשנויי שהיה פורח על הסובב ממה:

[1] **בני קטורה בני אחתיה דרבי טרפון הוו יתבי קמיה דרבי טרפון** [א] **פתח ואמר** [2] **ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה יוחני אמרי ליה קטורה כתיב קרי עליהם בני קטורה אמר אביי** [ב] **בר הונא אמר רב חמא בר גוריא** [א] **גזירין שעשה משה אורכן אמה ורוחבן אמה ועוביין כמחק גודש סאה אמר רבי ירמיה** [ג] **באמה גדומה אמר רב יוסף ולאו** [ג] **היינו דתניא** [3] **על העצים אשר על האש אשר על המזבח שלא יהו עצים יוצאין מן המזבח כלום תנן התם** [ב] **כבש היה לדרומה של מזבח אורך שלשים ושתים על רוחב שש עשרה מנא ה"מ אמר רב הונא אמר קרא** [4] **ושחט אותו על ירך המזבח צפונה** [ב] **שיהא ירך בצפון ופניו בדרום אימא ירך בצפון ופניו בצפון אמר רבא רמי גברא אאפיה א"ל אבוי אדרבה** [ד] **תריץ ואותיב גברא א"ל** [5] **רבוע כתיב** [ד] **והא מיבעי ליה דמרבע רבועי מי כתיב מרובע וליטעמיך מי כתיב רבוץ א"ל רבוע כתיב** [ב] **דמשמע הכי ומשמע הכי** [ב] **ותנא מייתי לה מהכא דתניא רבי יהודה אומר** [ג] **ומעלותיהו פנות קדים** [ד] **כל** [ג] **פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין למזרח ואימא** [ה] **שמאל למזרח לא ס"ד** [ב] **דתני רמי בר (יחזקיה)** [ו] **ים שעשה שלמה** [ז] **עומד על שנים עשר (עמודים) בקר שלשה פונים צפונה ושלשה פונים ימה ושלשה פונים נגבה ושלשה פונים מזרחה כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין למזרח ההוא מיבעי ליה לגופיה** [ז] **א"כ פונים פונים למה לי שאל רבי שמעון בן יוסי בן לקוניא את ר' יוסי אומר היה ר"ש בן יוחי** [ט] **אויר יש בין כבש למזבח אמר לו ואתה אי אתה אומר כן והלא כבר נאמר** [8] **ועשית עולותיך הבשר והדם** [ה] **מה דם בזריקה אף בשר בזריקה אמר לו שאני אומר עומד בצד מערכה וזורק א"ל כשהוא זורק למערכה דלוקה הוא זורק או למערכה שאינה דלוקה הוא זורק הוי אומר למערכה דלוקה הוא זורק התם** [ח] **משום דלא אפשר רב פפא** [ט] **אמר כי דם מה דם אויר קרקע מפסיקו אף בשר אויר קרקע מפסיקו אמר רב יהודה** [י] **שני כבשים קטנים יוצאין מן הכבש שבהן פונים ליסוד ולסובב ומובדלין מן המזבח מלא נימא משום שנאמר** [4] **סביב ורבי** [י] **אבהו אמר** [5] **רבוע ואיצטריך למכתב סביב ואיצטריך למכתב רבוע דאי כתב רחמנא סביב הוה אמינא דעגיל מעגל כתב רחמנא רבוע ואי כתב רחמנא רבוע הוה אמינא דאריך וקטין כתב רחמנא סביב תנן התם** [כ] **הכבש והמזבח ששים ושתים הני שיתין וארבעה הוו** [ט] **נמצא פורח אמה על יסוד ואמה על סובב** [ל] **ונמצא פורח אמה על יסוד ואמה על סובב סוף: למזרח.** מהאי קרא לא נפקא לן ומהכא [יא] נפקא לן דרך ימין ומקרא לעיל דכתיב קדיש שמעינן למזרח דלא תימא דרך ימין למערב ויהא כבש בצפון: **מיבעיא ליה לגופיה.** להודיעך מוסד היכן היתך ומנין לך ללמוד תימנו לפינות המקדש בלורכי עבודה: **לויר יש בין כבש למזבח.** שלא היה רחב הכבש נוגע במזבח אלא לויר מעט מפסיק ביניהם: ס"ג **אמר ו ואתה אי אתה אומר כן: מה דם.** עולה [ב] שעומד בהרך וזורק מן הכלי לכבש: **אמר ו שאני אומר זורק** [יקרא ל] וזרקו לף בשר בזריקה מלמת לויר ים וממת הוית לרין זריקה שעומד בכבש וזורק אל עבר המויר למערכה: **אמר ו שאני אומר זורק** [א] **עומד בגד המערכה.** ברחם המזבח וזורק [ב] ולהכי אתת קרא: **אמר ו כשהוא זורק למערכה דלוקה הוא זורק ו.** כלומר משום הא לאמה לי קרא פשיטא דעל כרחו הוא זורקו שהרי אין יכול לסדר סביב על רחבי העליה שהיו במערכה דלוקה אם אלא היינו מקום שהמערכה דלוקה והתם מקום אל תפסד הוא דע"כ [ג] כי אתת קרא לאשמועינן אתת דיש לויר בין כבש למזבח: **רב פפא אמר.** לא מיבעי אתת דעומד בגד המערכה וזורק [ב] **דהפסקה** [ב] לויר לרפה בעינן כי דס: **מה דם לויר קרקע.** הרלפה מפסיק בינו למזבח לף בשר כו': **שני כבשים קטנים יוצאין מן הכבש ו.** תומו שפוין בו לסובב [ב] יצא במזרחו של כבש לימין ויוצא ומתחיל בשפולו של כבש וממשך ועולה בהלכסון עד שמגיע לסובב והפוגה ליסוד יוצא למערבו להוליך [ב] בו שיריס של חטאת שיורד מן המזבח פונה לשמאלו ליסוד דרומי ומתחיל ללאת בשיפולו של כבש רחוק מן המזבח כדי שיהא נוח לשפע וליכד ליסוד: **משום שנאמר סביב.** שיהא היקף למזבח כל דהו ולי הוו מחוברין שוב אין [ב] היקף לפילו במותו אין מדם יכול לסובבו: **רבי אלבו אמר רבוע.** ולי מחוברין לא הוי בניו מרובע: **ואיצטריך למיכתב סביב ואיצטריך למיכתב רבוע.** ולף על גב דתפקינהו למרוייהו להך דרשא שלא יהא בניו אחר מחובר לו: **דעגיל מעגל.** ולא יהא לו זויות: **דאריך וקטין.** אלכו יותר על רחבו וזויות יהא לו: **כאב רחמנא סביב.** שיהו כל סביביו שוין: **שיתין וארבע הוו.** להא תנן לעיל [מדות פ"ג מ"ג] תורך הכבש ג"כ אמה וכן המזבח [שם מ"ח] : **ומשני נמלא.** שרחס הכבש פורח ועולה על כשיעור היסוד והסובב ומגיע לרחב המזבח נמלאו אתי אמות העליונות שלו מונלעים בשתי בתי [ב] אמות: ה"ג

באמה גדומה. מסקינה ובערוך [מ] פירש גרומה בר"ש כמו נותן לו את גירומיו [נ] (ב"ב פח:) ורב יוסף פריך ממתניתא שלא יהו עיניו [א] יוצאים: **אויר** קרקע **מפסיקו.** [פ] קרקע לאו דוקא שהיה [ב] פורח ממה על יסוד וחמה על סובב ונלאו קלא היה לרבי טוביה משום שנאמר סביב כדמסמון שלא דקני במשהו שלא יהא כהן נוטל בעינן טויר גדול ומיכר משום לעורב טויר: **דאריך** וקטין. ומה דכתיב ממש ממות טורך וממש ממות רוחב למזוה ומאי קלא לעכב ומיהו קשה לעכב מהמזבח נפקא:

שיתין וד' הוו. [ג] היינו כלוי דתמר לעיל (נד.) בדמיס ונקיט לג' כוותיה משום תרגום דידן דמתרגמינן יתבני מקדשא שלא נרב שלא יהא כהן נוטל ממזבח אלא ג"פ ובכך ג"כ סרי ס"ג ס"ל לשנויי שהיה פורח על הסובב ממה:

[1] **בני קטורה בני אחתיה דרבי טרפון הוו יתבי קמיה דרבי טרפון** [א] **פתח ואמר** [2] **ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה יוחני אמרי ליה קטורה כתיב קרי עליהם בני קטורה אמר אביי** [ב] **בר הונא אמר רב חמא בר גוריא** [א] **גזירין שעשה משה אורכן אמה ורוחבן אמה ועוביין כמחק גודש סאה אמר רבי ירמיה** [ג] **באמה גדומה אמר רב יוסף ולאו** [ג] **היינו דתניא** [3] **על העצים אשר על האש אשר על המזבח שלא יהו עצים יוצאין מן המזבח כלום תנן התם** [ב] **כבש היה לדרומה של מזבח אורך שלשים ושתים על רוחב שש עשרה מנא ה"מ אמר רב הונא אמר קרא** [4] **ושחט אותו על ירך המזבח צפונה** [ב] **שיהא ירך בצפון ופניו בדרום אימא ירך בצפון ופניו בצפון אמר רבא רמי גברא אאפיה א"ל אבוי אדרבה** [ד] **תריץ ואותיב גברא א"ל** [5] **רבוע כתיב** [ד] **והא מיבעי ליה דמרבע רבועי מי כתיב מרובע וליטעמיך מי כתיב רבוץ א"ל רבוע כתיב** [ב] **דמשמע הכי ומשמע הכי** [ב] **ותנא מייתי לה מהכא דתניא רבי יהודה אומר** [ג] **ומעלותיהו פנות קדים** [ד] **כל** [ג] **פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין למזרח ואימא** [ה] **שמאל למזרח לא ס"ד** [ב] **דתני רמי בר (יחזקיה)** [ו] **ים שעשה שלמה** [ז] **עומד על שנים עשר (עמודים) בקר שלשה פונים צפונה ושלשה פונים ימה ושלשה פונים נגבה ושלשה פונים מזרחה כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין למזרח ההוא מיבעי ליה לגופיה** [ז] **א"כ פונים פונים למה לי שאל רבי שמעון בן יוסי בן לקוניא את ר' יוסי אומר היה ר"ש בן יוחי** [ט] **אויר יש בין כבש למזבח אמר לו ואתה אי אתה אומר כן והלא כבר נאמר** [8] **ועשית עולותיך הבשר והדם** [ה] **מה דם בזריקה אף בשר בזריקה אמר לו שאני אומר עומד בצד מערכה וזורק א"ל כשהוא זורק למערכה דלוקה הוא זורק או למערכה שאינה דלוקה הוא זורק הוי אומר למערכה דלוקה הוא זורק התם** [ח] **משום דלא אפשר רב פפא** [ט] **אמר כי דם מה דם אויר קרקע מפסיקו אף בשר אויר קרקע מפסיקו אמר רב יהודה** [י] **שני כבשים קטנים יוצאין מן הכבש שבהן פונים ליסוד ולסובב ומובדלין מן המזבח מלא נימא משום שנאמר** [4] **סביב ורבי** [י] **אבהו אמר** [5] **רבוע ואיצטריך למכתב סביב ואיצטריך למכתב רבוע דאי כתב רחמנא סביב הוה אמינא דעגיל מעגל כתב רחמנא רבוע ואי כתב רחמנא רבוע הוה אמינא דאריך וקטין כתב רחמנא סביב תנן התם** [כ] **הכבש והמזבח ששים ושתים הני שיתין וארבעה הוו** [ט] **נמצא פורח אמה על יסוד ואמה על סובב** [ל] **ונמצא פורח אמה על יסוד ואמה על סובב סוף: למזרח.** מהאי קרא לא נפקא לן ומהכא [יא] נפקא לן דרך ימין ומקרא לעיל דכתיב קדיש שמעינן למזרח דלא תימא דרך ימין למערב ויהא כבש בצפון: **מיבעיא ליה לגופיה.** להודיעך מוסד היכן היתך ומנין לך ללמוד תימנו לפינות המקדש בלורכי עבודה: **לויר יש בין כבש למזבח.** שלא היה רחב הכבש נוגע במזבח אלא לויר מעט מפסיק ביניהם: ס"ג **אמר ו ואתה אי אתה אומר כן: מה דם.** עולה [ב] שעומד בהרך וזורק מן הכלי לכבש: **אמר ו שאני אומר זורק** [יקרא ל] וזרקו לף בשר בזריקה מלמת לויר ים וממת הוית לרין זריקה שעומד בכבש וזורק אל עבר המויר למערכה: **אמר ו שאני אומר זורק** [א] **עומד בגד המערכה.** ברחם המזבח וזורק [ב] ולהכי אתת קרא: **אמר ו כשהוא זורק למערכה דלוקה הוא זורק ו.** כלומר משום הא לאמה לי קרא פשיטא דעל כרחו הוא זורקו שהרי אין יכול לסדר סביב על רחבי העליה שהיו במערכה דלוקה אם אלא היינו מקום שהמערכה דלוקה והתם מקום אל תפסד הוא דע"כ [ג] כי אתת קרא לאשמועינן אתת דיש לויר בין כבש למזבח: **רב פפא אמר.** לא מיבעי אתת דעומד בגד המערכה וזורק [ב] **דהפסקה** [ב] לויר לרפה בעינן כי דס: **מה דם לויר קרקע.** הרלפה מפסיק בינו למזבח לף בשר כו': **שני כבשים קטנים יוצאין מן הכבש ו.** תומו שפוין בו לסובב [ב] יצא במזרחו של כבש לימין ויוצא ומתחיל בשפולו של כבש וממשך ועולה בהלכסון עד שמגיע לסובב והפוגה ליסוד יוצא למערבו להוליך [ב] בו שיריס של חטאת שיורד מן המזבח פונה לשמאלו לי

ה"ג אמר רמי בר חמא כל בכשי כבשים שלש אמות לאמה מן [ס] חוץ מכבשו של מזבח שהיה שלש אמות ומחצה ואצבע ושליש אצבע בזכרותא [א]: **מתני'** מנחות [ב] היו נקמצות [א]בכל מקום בעזרה ונאכלות לפנים מן הקלעים לזכרי כהונה בכל מאכל [ג] ליום ולילה עד חצות: **גמ'** [ג]א"ר אלעזר מנחה שנקמצה [ד]בהיכל בשירה שכן מצינו בסילוק בזיכין מתיב רבי ירמיה [ג][1]וקמץ משם ממקום שרגלי הזר עומדות בן בתירא אומר מנין שאם קמץ בשמאל שיחזיר ויקמוץ בימין ת"ל משם ממקום שקמץ כבר איכא דאמרי הוא מותיב לה והוא מפרק לה איכא דאמרי א"ל ר' עקיבא [ה] לר' ירמיה בר תחליפא אסברא לך לא נצרכא אלא להכשיר כל העזרה כולה סלקא דעתך אמינא הואיל ועולה קדשי קדשים ומנחה קדשי קדשים מה עולה טעונה צפון אף מנחה טעונה צפון [ו]מה לעולה שכן כליל מחטאת מה לחטאת שכן מכפרת על חייבי כריתות מאשם מה לאשם שכן מיני דמים מכולהו [ה] מה לכולהו שכן מיני דמים אלא איצטריך סד"א הואיל וכתיב [2]והגישה אל המזבח [3]והרים ממנו בקומצו מה הגשה [ג]בקרן מערבית דרומית אף קמיצה בקרן מערבית דרומית קא משמע לן אמר רבי יוחנן [ט]שלמים ששחטן בהיכל [ד]כשרים שנאמר [4]ושחטו (אותו) פתח אהל מועד ולא יהא [ו]טפל חמור מן העיקר מיתיבי [ו]רבי יוחנן [ז] בן בתירה אומר מנין שאם הקיפו עובדי כוכבים את כל העזרה [ח]שהכהנים נכנסין לשם [ז] ואוכלין שם קדשי קדשים [ח]. ת"ל [5]בקדש הקדשים תאכלנו ואמאי [ט] נימא בחצר אהל מועד יאכלוה ולא יהא טפל חמור מן העיקר הכי השתא התם עבודה דאדם עובד במקום רבו אמרינן לא יהא טפל חמור מן העיקר אכילה דאין אדם אוכל במקום רבו [ו] לא יהא טפל חמור מן העיקר לא אמרינן. **מתני'** חטאת העוף [י]היתה נעשית [ו]על קרן דרומית מערבית [ט][ז]ובכל מקום היתה כשירה אלא זה היתה מקומה [ח]ושלשה דברים היתה אותה קרן משמשת מלמטה ושלשה מלמעלה מלמטה חטאת העוף והגשות ושירי הדם ומלמעלן [ט]ניסוך היין והמים ועולת העוף כשהיא רבה במזרח [ט]. כל העולין למזבח עולין דרך ימין

כל בכשי כבשים שלש אמות לאמה [ס]. למ"ד (לעיל דף נח.) כולה מזבח בדרום קלי יש תימה על מזבח הנחשת למ"ד גובהו עשר [כה] לא מסכחת לכל היותר כי אם כ' אמות לט' אמות [כט] דמאי שלפני המשכן ממשיס אמה כ"ה אמות חלי החלר וה' אמות מקום מזבח פס ליה כ' אמה עד כותל דרומי כי מטי כנגד עד הכותל לא מסכחת לאמה אלא שתי אמות וטפח ואצבע ושליש אצבע והוה ליה לילוך על ידי הדחק כדמוכח בזבחים (דף ק.) ובעירובין (דף נח:) במתלקט עשרה מתוך מרגע להוי רשות היחיד ולמ"ד דמזבח רחב עשר אמות לא הוו אלא ט"ו אמה עד הכותל ורבי [ל] יוסי דאמר לעיל (דף נט:) מזבח גובה עשר אמות ורחב אמה לטעמיס לאמר כוליה מזבח בלפון קלי והיה משון כל כך לגד לפון עד דמשתיירי ל"ב אמה ומיהו מ"ל לא היה כלל מן המזבח לפני פתח המשכן מי מזבח משון יותר מכ"ה אמה דמסתמא משכן הוה כמו בית עולמים דגלגלי יוס כניפויים לגיך לפני ה' ולרבי יהודה לאמר עשר רחבו יש לומר לדלידיה אלא אמות קומתו ולא יותר כדתניא לעיל (דף נט:):

חוץ מכבשו של מזבח שהיה שלש אמות ומחצה ואצבע ושליש אצבע בזכרותא [א]. זו היא גירסת הקונטרס ומכוון חצוץ לט' אמות של מזבח ורבוחיו גוסקים ג' אמות ומחצה וחלי טפח ואצבע ושליש לאצבע בזכרותו [א] ופירש בקונטרס לחצוץ זה לא היה לחם הכבש שהוא לגיסם למזבח מלא נמוך ממנו רביע אמה דלחצוץ גובה ט' יש לכבש יותר מל"ג אמה ולא דק בקונטרס לחיץ גבוה לב] אלא חומש אמה חסר משהו ומשהו והקשה בקונטרס הרי אמרה תורה באמת דבפ' שתי הלחם מוכח דאמה של עליית היסוד לא היתה אלא של ה' טפחים, נמצא מרווחים בשפועו של כבש קרוב לד' טפחים שהרי לכל טפח של עליית המזבח יש קרוב לד' טפחים בשפוע הכבש, ואם הוספנו לגיי חצי טפח לכל אמה דהיינו ד' טפחים וחצי על ג' רש"י דגרס ג' אמות ומחצה ואצבע ושליש אצבע ותו לא, להכי הוצרך הספר לסיים בזכרותו פי' בחזדוו של אצבע לפני' בראשו. וקאי אאצבע ושליש אצבע שאתה נותן לכל אמה יש לשער בזכרותו של אצבע כדי שנרויח קרוב לחצי טפח שהוספנו. וק"ל. ומדקאמר התם בזכרותו מכלל דכל היכא דמשערי' סתמא באמצעיתו מן הרוחב שבו מודד. ושלום מאיר ב"ב זלה"ה (פו"מ מסכ"ס רומנוסע מ"ד סי' ל"ע).

שיטה מקובצת

כל בכשי כבשים כו'. משמע לכל כבש דינו להיות ק', ותימה דלמ"ד דכולים מזבח כלפוס העזרה קלי ג"כ המזבח היה עומד בתוכם אלא המקום שהיתה ממשים על ממשים, ג"כ תני [כג] העזרה לא היתה כי אם כ"ה אמה, ולמ"ד שהמזבח גבוה עשר והמזבח היה רוחב ה' אמות ו"ש כי מטי כבכש עד כותל דעזרה לא היה כבכש [קורב כי אם עשריס] אמה והמזבח היה גבוה ט' אמות ומבלי מקום הקרנות, ולחצוץ ג' אמות לאמה היה לו לכבש להיות קורב כ"ו אמות, וקרוב להיות כל כבכש כלפוס כדמפקק לן לעיל מיהו המזבח לפוסה, ולפיכך לא היתה לילוך אלא כשלשה ואינו מספקנו טו', ול"ל דר' יוסי [היא] דאמר גבהו ט' אמה[כד] ור' יוסי לטעמיה דאמר כוליה מזבח גלגלי קלי. מיהו אכבש קשה דלא כשלשה מן האבן לכבש רק כ"ה אמה, ול"ל דאפילו היה המזבח משון לגד לפון כל כך אלא היה מן המזבח לפני מזבח רק ג' אמות ונשלר מן האבן כ"ו אמות דהיינו ג' אמות לאמה, ואי בכך לפי שלא היה קבוע כל כך. אבל ליכא למימר שלא היה כלל מן המזבח לפני המשכן, דהא כתיב פתח אהל מועד:

כה אב מיי' פרק י"ב מהלכות מעה"ק הלכה יב:

כו ג מיי' שם הלכה ו ופרק י"ג שם הלכה יב:

כז ד מיי' פרק ה מהלכות מעה"ק הלכה ד:

ה מיי' פ"א שם הלכה ג:

כח ו מיי' פ"ו שם הלכה ו:

כט ז מיי' שם הלכה ט:

ל ח מיי' שם הלכה י:

ט מיי' פ"י מהלכות תמידין הלכה ז:

לא י מיי' פ"ז מהל' מעה"ק הלכה יג:

תורה אור השלם

1. וְהֵבִיאָה אֶל בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים וְקָמַץ מִשָּׁם מְלֹא קֻמְצוֹ מִסָּלְתָּהּ וּמִשַּׁמְנָהּ עַל כָּל לְבֹנָתָהּ וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת אַזְכָּרָתָהּ הַמִּזְבֵּחָה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחוֹחַ לַיהוָה: ויקרא ב, ב
2. וְהִבְאִתָ אֶת הַמִּנְחָה אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מֵאֵלֶּה לַיהוָה וְהִקְרִיבָהּ אֶל הַכֹּהֵן וְהִגִּישָׁהּ אֶל הַמִּזְבֵּחַ: ויקרא ב, ח
3. וְהֵרִים מִמֶּנּוּ בְקֻמְצוֹ מִסֹּלֶת הַמִּנְחָה וּמִשַּׁמְנָהּ וְאֶת כָּל הַלְּבֹנָה אֲשֶׁר עַל הַמִּנְחָה וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה רֵיחַ נִיחוֹחַ אַזְכָּרָתָהּ לַיהוָה: ויקרא ב, ח
4. וְקָמַץ יָדוֹ עַל רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וְשָׁחַט פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ויקרא ג, ב
5. בְּקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים תֹּאכְלֶנּוּ כָּל זָכָר יֹאכַל אֹתוֹ קֹדֶשׁ הוּא לָךְ: במדבר יח, י

ליקוטים

כל בכשי כבשים וכו'. וששאלת על מדת הטפחים אם באמצעי' של גודל ברחבו הוא מודד או למעלה מן הפרק או למטה. נ"ל דקי"ל ד' בגודל דהוא טפח היינו ברחבו של גודל באמצעיתו, מסברא דמסתמא לא באו חכמים לסתום אלא לפרש, דבראשון הוא צר מאד ושוב שופע והולך וא"א לעמוד עליו מהיכן הוא מודד אלא מרחבו. ועוד יש לי להביא ראיה דאמר בזבחים כל כבשי כבשים שהיו במקדש היו של ג' אמות לאמה חוץ מכבשו של מזבח שהיה ג' אמות ומחצה ואצבע ושליש אצבע בזכרותו. ה"ג אמר רמי בר חמא כל בכשי כבשים שלש אמות לאמה מן חוץ מכבשו של מזבח שהיה שלש אמות ומחצה ואצבע ושליש אצבע בזכרותא. ורא"י פי' דלא דק רש"י שכתב רביע אמה כי אינה אלא חומש אמה וחסר משהו. וה"ר נתן צ"ל מיישב דבריו וכן הוא באמת דבפ' שתי הלחם מוכח דאמה של עליית היסוד לא היתה אלא של ה' טפחים, נמצא מרווחים בשפועו של כבש קרוב לד' טפחים שהרי לכל טפח של עליית המזבח יש קרוב לד' טפחים בשפוע הכבש, ואם הוספנו לגי' חצי טפח לכל אמה דהיינו ד' טפחים וחצי על ג' רש"י דגרס ג' אמות ומחצה ואצבע ושליש אצבע ותו לא, להכי הוצרך הספר לסיים בזכרותו פי' בחזדוו של אצבע לפני' בראשו. וקאי אאצבע ושליש אצבע שאתה נותן לכל אמה יש לשער בזכרותו של אצבע כדי שנרויח קרוב לחצי טפח שהוספנו. וק"ל. ומדקאמר התם בזכרותו מכלל דכל היכא דמשערי' סתמא באמצעיתו מן הרוחב שבו מודד. ושלום מאיר ב"ב זלה"ה (פו"מ מסכ"ס רומנוסע מ"ד סי' ל"ע).

גליון הש"ס

גמ' כל בכשי כבשים. עיין תוספות מעגל לדקה סימן מח: תום' ד"ה חוץ וכו' ותרגיל ר"ת נתן וכו'. עיין בתוספות מכר"ס כר כיוץ דפוס פרלא סימן ל"ט (כוכא גליקוטים בעמ' הקולמס) ועיין בערוך ערך כבש. ועיין בתוספות דף מג ע"א תוספות ד"ה ד' בגודל:

מוסף רש"י

הובא בעמוד קודם

שינויי נוסחאות

א] ר"ן בזוטרתא (גליון. והיא גי' הערוך ע' כבש, וגרים שם "וחצי ספח" ע"י אות יב). ועי' מ"ש מוס' מנחות מג ע"ב ד"ה מלמעלה (הגרי"ב): ב] המנחות (ש"ם, וכ"ה בחמשיות): ג] בכל מאכל ליתא בכתה"י (דק"ס, ועי"ש): ד] ר"ן ר' יעקב (ש"ם, וכ"ה במנחות ח ב.): ה] ס"ל מכולהו נמי שכן כו' והשתא ממקן (כ"י מ, ש"ס): ו] ר"ן ר' יהודה (מנחות שם ובכתה"י): ז] ל"ל להיכל (ש"ס ובמנחות שם): ח] ושיירי מנחות (שם): ט] ר"ן והא למה לי קרא לימא בחצר (מנחות ט ע"א): י] רבו טעמא דכתב קרא הא לא כתב קרא לא יהא וכו' (מנחות שם. וכני' בכתה"י): יא] ל"ל אמות גובה (ש"ם): יב] בס"מ מו' מנחות מג: ד"ה ד' בגודל], ג] [מנחות מ.], ד] ת"כ ויקרא נדבה פרשי ט ה"ה, ה] [לעיל מח:], ו] מנחות מ:, ז] [מנחות מ: ע"ש], ח] [ע' לקמן סו: מז. מנחות ג:], ט] סוכה מח:, י] עי' חילופי גירסאות, כ] [וע"ע כ"מ מנחות יח: ד"ה למאי וע"ש], ל] ויקרא א יא, מ] [ושם ד"ה אל מיק]

הגהות הב"ח

(ס) גמ' כל בכשי כבשים. נ"ב כאן יש לגמוה הפלא ופלא כלומר של הכבש היה ל"א אמה ובמקום יסוד וסוכב ל"ג אמות ומילוות קלעיו ל"ב אמה של עזרה מקום הכבש ל"א אמה חס ושלום כפי המשכן שעמדו מכאיס כל אמתא בריבוע אמתא ומני מומני בלבכוונא לפי זה המשכן יניע מלכה של כבש לבכשים [והשאר מסכ]:

גליון הש"ס

גמ' כל בכשי כבשים. עיין תוספות מעגל לדקה סימן מח: תום' ד"ה חוץ וכו' ותרגיל ר"ת נתן וכו'. עיין בתוספות מכר"ס כר כיוץ דפוס פרלא סימן ל"ט (כוכא גליקוטים בעמ' הקולמס) ועיין בערוך ערך כבש. ועיין בתוספות דף מג ע"א תוספות ד"ה ד' בגודל:

מוסף רש"י

הובא בעמוד קודם

שינויי נוסחאות

א] ר"ן בזוטרתא (גליון. והיא גי' הערוך ע' כבש, וגרים שם "וחצי ספח" ע"י אות יב). ועי' מ"ש מוס' מנחות מג ע"ב ד"ה מלמעלה (הגרי"ב): ב] המנחות (ש"ם, וכ"ה במנחות ח ב.): ג] בכל מאכל ליתא בכתה"י (דק"ס, ועי"ש): ד] ר"ן ר' יעקב (ש"ם, וכ"ה במנחות ח ב.): ה] ס"ל מכולהו נמי שכן כו' והשתא ממקן (כ"י מ, ש"ס): ו] ר"ן ר' יהודה (מנחות שם ובכתה"י): ז] ל"ל להיכל (ש"ם ובמנחות שם): ח] ושיירי מנחות (שם): ט] ר"ן והא למה לי קרא לימא בחצר (מנחות ט ע"א): י] רבו טעמא דכתב קרא הא לא כתב קרא לא יהא וכו' (מנחות שם. וכני' בכתה"י): יא] ל"ל אמות גובה (ש"ם): יב] בס"מ מו' מנחות מג: ד"ה ד' בגודל], ג] [מנחות מ.], ד] ת"כ ויקרא נדבה פרשי ט ה"ה, ה] [לעיל מח:], ו] מנחות מ:, ז] [מנחות מ: ע"ש], ח] [ע' לקמן סו: מז. מנחות ג:], ט] סוכה מח:, י] עי' חילופי גירסאות, כ] [וע"ע כ"מ מנחות יח: ד"ה למאי וע"ש], ל] ויקרא א יא, מ] [ושם ד"ה אל מיק]

הגהות הב"ח

(ס) גמ' כל בכשי כבשים. נ"ב כאן יש לגמוה הפלא ופלא כלומר של הכבש היה ל"א אמה ובמקום יסוד וסוכב ל"ג אמות ומילוות קלעיו ל"ב אמה של עזרה מקום הכבש ל"א אמה חס ושלום כפי המשכן שעמדו מכאיס כל אמתא בריבוע אמתא ומני מומני בלבכוונא לפי זה המשכן יניע מלכה של כבש לבכשים [והשאר מסכ]:

לב א מיי' פי"ג מהל' מעה"ק הלכה יב:
ב מיי' פ"ו מה הלכה ט:
לג ג מיי' פ"ו מה הלכה ט:
ד מיי' פי"ח מה הלכה ט:

מוסף רש"י

ומקיפין ויורדין דרך שמאל. כשהוא בא לירד אינו מוחר על עקביו אלא מקיף סביב למזבח עד שמגיע לכבש ויורד במערבו של כבש שהיא למטלו בעלייתו, ומפני לשון מוחזין על העקב, דמ"ד נמלא מהלך לגד שמטלו, שהרי פניו למזבח ואינו מחזיר לו עורף ואחמת אמר כל פיוט שאתה פוגע בראש השנה ואחמת אמר כל פיוט שאתה פוגע ביום הכפורים. חוץ מן העולה לג' אלו. הענשין נקרן מערבית לדרומית, שפיוט דרך שמאל, כשהן בראש המזבח פניון לקרן מערבית לדרומית שהיא למטלו ואין פניון לימין שיהו פניון סביב עד שיגיעו לקרן מערבית לדרומית (סוכה מח:) לפני ה' יכול במערב. נקיר מערבי של מזבח להיינו לפני ה' כנגד פתח ההיכל, להיכל במערב (מנחות יט:). יגיעגה לדופן מערבי של מזבח בראש ה' שהיכל במערב והמזבח בחלר ל"ג אמה רחבו ממוצע בחמלע העזרה, וכן ההיכל ממוצע בחמלע העזרה זה מול זה, ל"ג אמה היכל וכתליו, חללו כ' וכתליו ו' אמה עודי מוחל לפוחי ושאה לכותל דרומי, ממלע מערבי של מזבח לפני ה', לחלן מפסיק כלום בינו לבין ההיכל, לחלי חולם שלפני ההיכל פחות הוא וכחבו עשרים אמה ככל חללו של היכל (סוטה יד:): בנגד חודה של קרן. כל מה שיכול לקרבו כלפי מערב ונלבד שיהא אם קצת דופן משוה על פני המזבח, לפי לאו כנגד חודה ניכא לפני ה' כלל, שהרי זויות ההיכל כולם כנגד זויות המזבח: רבי אלעזר אומר. דוכרו למקלע בענין אחר וכך דוכרו, ממוך שנאמר לפני ה' על פני המזבח, יכול יגיעגה לאחד מהן, לפה למערב לפה לדרומה, ות"ג לה בחור"ל או לדרומה של קרן (סוטה שם). או: למערבה לדרומה, כלן וכלן (מנחות שם. וגרוס למערבה לדרומה) אמרת. כך תשיבני: כל מקום שאתה מוצא כו'. לכיון לשמעון נקיים את שניהם או לא נקיים את שניהם או נקיים את שניהם עשה, אלא מפום המקרא את שניהם: לפני ה' כו'. ההיכל קיימת. הלח חוץ לכנגד זויות ההיכל הוח: קסבר האי חנא. כ' אלעזר: כוליה מזבח בצפון קאי. במלע לפוחי של עזרה, ולפי שהיה חוץ לכנגד זויות ההיכל ולפנים מהן שניהם הן לפני ה', לפיכך יגיעגה לדופן מערבי של מזבח בראש ה' שהיכל במערב והמזבח במלע ל"ג אמה רחבו ממוצע בחמלע העזרה, וכן ההיכל ממוצע בחמלע העזרה זה מול זה, ל"ג אמה היכל וכתליו, חללו כ' וכתליו ו' אמה עודי מוחל לפוחי ושאה לכותל דרומי, ממלע מערבי של מזבח לפני ה', לחלן מפסיק כלום בינו לבין ההיכל, לחלי חולם שלפני ההיכל פחות הוא וכחבו עשרים אמה ככל חללו של היכל (סוטה יד:): בנגד חודה של קרן. כל מה שיכול לקרבו כלפי מערב ונלבד שיהא אם קצת דופן משוה על פני המזבח, לפי לאו כנגד זויות המזבח: רבי אלעזר אומר. דוכרו למקלע בענין אחר וכך דוכרו, ממוך שנאמר לפני ה' על פני המזבח, יכול יגיעגה לאחד מהן, לפה למערב לפה לדרומה, ות"ג לה בחור"ל או לדרומה של קרן (סוטה שם). או: למערבה לדרומה, כלן וכלן (מנחות שם. וגרוס למערבה לדרומה) אמרת. כך תשיבני: כל מקום שאתה מוצא כו'. לכיון לשמעון נקיים את שניהם או לא

ז) יומא מג: תמיד כח: ירושל' יומא פ"ה ה"א, ג) סוכה ח., ד) תמיד ל:, ה) שייך לעמ' הקודם, ו) ויקרא ו ג, ז) [מעילה טו.], ח) עי' רש"ק ופ"ק שנתקשו בכוונת זיכוי זה, ט) [פסחים עה:], י) [סה מ:], יא) [ועי' תו' יומא ק. ד"ה והמיירים]:

הגהות הב"ח

(ג) רש"י ד"ה לבר וכו' עכ"ל כ"כ שהרי מצפון לדרום אמרו לעיכו. נ"ב כ"ל מלפון כבש שהוא סוף מזבח לדרום של כבש להיינו מקום תרומת הדשן:

שינויי נוסחאות

א] הגשות נמי דאמרן דכתיב (כ"י ע"ב): ב] הדם ישפוך אל יסוד מזבח העולה כל"ל (מ"ש-מ): ג] כ"מ מדקתני כשהיא רבה במזרח מכלל דמקומה מזרח הוא מ"ט וכו' (פרי"ד, וכעי"ז בבתה"י), ועי' תוס' לג: ד] כ"ל לבית (*מ"ש-מ). וכן כרש"י ותוס'. ה] משלשים (*מ"ש-מ): ו] כר' ללרך לסוסף וכו': ז] כ"ל מיתיבי (*מ"ש-מ): ח] כ"ל תני (מ"ש-מ): ט] דהוה למעלה (*מ"ש-מ): י] מינח קתני ממקך (*מ"ש-מ): יא] בחטאת העוף (*מ"ש-מ): יב] איכא דלילף מהאי קרא דלא מעכב כל"ל (*מ"ש-מ): יג] ההיכל מה יציאתו מן ההיכל בסמוך לו דהיינו יסוד מערבי אף יריעתו מן הכבש בסמוך לו דהיינו יסוד דרומי ובכל וכו' כל"ל (צ"ק): יד] כ"ל סמוך לקרן (*מ"ש-מ): טו] של מחתה ממקך (*מ"ש-מ) טז] כ"מ נוסף כי ביריעתו מן הכבש פניו לדרום וכשהוא ברצפה מחזיר פניו לצפון כלפי וכו': יז] פי' כ' אמה שעליון יש מן הכבש למזבח, וכ' אמות של יסוד וסובב (ח"ס). וכל"ק גורס כ' אמה, ועו"ש, ועי' שטמ"ק: יח] לזורקה למוראה ונוצה (*מ"ש-מ): יט] עי' ב"ח, וכל"ק גר' מזורקה למערב איכא ט"ז ומכוקם וכו', ופי' ממזרח כבש למערב כבש: כ] כ"מ נוסף שש מן הקרן לכבש ורוחב הכבש ט"ז (*מ"ש-מ): כא] אמת (כתה"י): כב] מעמדו נמצא שהוא מרוחק מבית הדשן כ"ב אמות, שהוא עומד וכו' כל"ל והשתי מחתך (שמכ"י), וע"ז ל"ק וס"ת: כג] ס"ל מערבית דרומית (ול"נ מה שכתות הקוקס) וע"פ"מ וטוס"ק: לה] ע' מ"ע ביאור דכיוסס ע"פ נוסחתנו. וגי' ל"ק ויש לומר משום וכו' קרן כדאמרי' לעיל גבי מודה ר"י בדמים דפריך נשקליה וכו' ואי אין כל דמים כו'. וע' בס"ז וס"מ ס"ד מי טפי וכו' כסופו: לן] ל"ל מלי (צ"ק): לז] נעשית במזרח כל"ל (*מ"ש-מ): לח] במערב שהספלים היו למעלה בקרן וגבוהים מן הסובב ג' אמות ולא היה יכול לנסך על גביו מן הסובב ואם לא היה כבש לסובב במערב א"כ כו' (שמכ"י): לט] כל"ל כשהיה: מ] ל"ל גבי דישון (צ"ק): מא] בס"מ נוסף ומוראה ונוצה: מב] תיכף בדרום ליתא בל"ו. כ"מ א' במזרה דמוראה כו' (גליון). וגי' ל"ק ב' בתי דשנים היו שם א' למזרחו של כבש וא' למזרח של מזבח זה שבמזרחו של כבש שם היו נותנים מוראת העוף ונוצה דישון וכו'. וכ"ה בילקוט. וע' ת"ק: מג] כ"מ בס"ק (*מ"ש-מ): מד] כ"מ השיתין (כ"י ב' ג'):

שאם היזה ולא מיצה כשירה. הא לעיל פריך מהכא במסכת מעילה פרק מטמא העוף (דף ח:) לרב אחא בר אבא [לא] דאמר רב מילה דמה דמילוי מטמא העוף מעכב ומקוש מן המוכח כשירה והדר מניח [ח] ובלבד שיתן ממוכ המיקרא ולמטה והא ליכא למימר דהזה [ט] ואמ"כ מזר ומזה למטה קא מכשרי להא הזה דמה קמני [י] כל דמה משמע ליה קמני הזה מדמה: **מילה דמה.** שהמטמא טעונה מילוי ממר הזאה כדכתיב והנשאר בדם ימצה וגו' (ויקרא ה) שמקיף הגוף למזבח ודומק בית מליקתו בקיר והדם מתמצה ויורד: **בעל מקום כשירה.** כדמפרש טעמא דמילוי בחטאת [יא] ליה עבודה היא ליפסל בשינוי שלפילו עקר המילוי לגמרי אהזה ולא מילה כשירה כדאמרן בתיזהו מקומן (לעיל דף נב.) והנשאר ימלה נשאר ליה ימלה אלמא מיכל [יב] דקבירלי ליה מעכב ומהאי קרא: **ובלבד.** שיהא הזאה הנעשית לחסון ממוכ המיקרא ולמטה מדם הנפש: **הא דאמרן.** דילפינן לעיל מכי חטאת היא המשר במנחה: **אל פני המזבח.** ודלמינן לעיל לחקרן מערבית דרומית קמי: **אל יסוד המזבח.** ואמרינן בתיזהו מקומן (לעיל דף נב.) ילמד יריעתו מן הכבש בחטאות המיבוריות מיליאתו מן ההיכל [יג] בסמוך לו והיינו יסוד דרומי וכבל הדרום אין לך יסוד לשה אמה אחת בקרן מערבית דרומית כדאמרינן (שם דף נד.) שוכל בדרום אמה אחת של קרן מערבית דרומית [יד] ס"ל סמוך לקרן (*מ"ש-מ): טו] של מחתה ממקך (*מ"ש-מ) טז] כ"מ נוסף כי ביריעתו מן הכבש פניו לדרום וכשהוא ברצפה מחזיר פניו לצפון כלפי וכו': יז] פי' כ' אמה שעליון יש מן הכבש למזבח, וכ' אמות של יסוד וסובב (ח"ס). וכל"ק גורס כ' אמה, ועו"ש, ועי' שטמ"ק: יח] לזורקה למוראה ונוצה (*מ"ש-מ): יט] עי' ב"ח, וכל"ק גר' מזורקה למערב איכא ט"ז ומכוקם וכו', ופי' ממזרח כבש למערב כבש: כ] כ"מ נוסף שש מן הקרן לכבש ורוחב הכבש ט"ז (*מ"ש-מ): כא] אמת (כתה"י): כב] מעמדו נמצא שהוא מרוחק מבית הדשן כ"ב אמות, שהוא עומד וכו' כל"ל והשתי מחתך (שמכ"י), וע"ז ל"ק וס"ת: כג] ס"ל מערבית דרומית (ול"נ מה שכתות הקוקס) וע"פ"מ וטוס"ק: לה] ע' מ"ע ביאור דכיוסס ע"פ נוסחתנו. וגי' ל"ק ויש לומר משום וכו' קרן כדאמרי' לעיל גבי מודה ר"י בדמים דפריך נשקליה וכו' ואי אין כל דמים כו'. וע' בס"ז וס"מ ס"ד מי טפי וכו' כסופו: לן] ל"ל מלי (צ"ק): לז] נעשית במזרח כל"ל (*מ"ש-מ): לח] במערב שהספלים היו למעלה בקרן וגבוהים מן הסובב ג' אמות ולא היה יכול לנסך על גביו מן הסובב ואם לא היה כבש לסובב במערב א"כ כו' (שמכ"י): לט] כל"ל כשהיה: מ] ל"ל גבי דישון (צ"ק): מא] בס"מ נוסף ומוראה ונוצה: מב] תיכף בדרום ליתא בל"ו. כ"מ א' במזרה דמוראה כו' (גליון). וגי' ל"ק ב' בתי דשנים היו שם א' למזרחו של כבש וא' למזרח של מזבח זה שבמזרחו של כבש שם היו נותנים מוראת העוף ונוצה דישון וכו'. וכ"ה בילקוט. וע' ת"ק: מג] כ"מ בס"ק (*מ"ש-מ): מד] כ"מ השיתין (כ"י ב' ג'):

מעילה פרק מטמא העוף (דף ח:) לרב אחא בר אבא [לא] דאמר רב מילה דמה דמילוי מטמא העוף מעכב ומקוש מן המוכח כשירה והדר מניח [ח] ובלבד שיתן ממוכ המיקרא ולמטה והא ליכא למימר דהזה [ט] ואמ"כ מזר ומזה למטה קא מכשרי להא הזה דמה קמני [י] כל דמה משמע ליה קמני הזה מדמה: **מילה דמה.** שהמטמא טעונה מילוי ממר הזאה כדכתיב והנשאר בדם ימצה וגו' (ויקרא ה) שמקיף הגוף למזבח ודומק בית מליקתו בקיר והדם מתמצה ויורד: **בעל מקום כשירה.** כדמפרש טעמא דמילוי בחטאת [יא] ליה עבודה היא ליפסל בשינוי שלפילו עקר המילוי לגמרי אהזה ולא מילה כשירה כדאמרן בתיזהו מקומן (לעיל דף נב.) והנשאר ימלה נשאר ליה ימלה אלמא מיכל [יב] דקבירלי ליה מעכב ומהאי קרא: **ובלבד.** שיהא הזאה הנעשית לחסון ממוכ המיקרא ולמטה מדם הנפש: **הא דאמרן.** דילפינן לעיל מכי חטאת היא המשר במנחה: **אל פני המזבח.** ודלמינן לעיל לחקרן מערבית דרומית קמי: **אל יסוד המזבח.** ואמרינן בתיזהו מקומן (לעיל דף נב.) ילמד יריעתו מן הכבש בחטאות המיבוריות מיליאתו מן ההיכל [יג] בסמוך לו והיינו יסוד דרומי וכבל הדרום אין לך יסוד לשה אמה אחת בקרן מערבית דרומית כדאמרינן (שם דף נד.) שוכל בדרום אמה אחת של קרן מערבית דרומית [יד] ס"ל סמוך לקרן (*מ"ש-מ): טו] של מחתה ממקך (*מ"ש-מ) טז] כ"מ נוסף כי ביריעתו מן הכבש פניו לדרום וכשהוא ברצפה מחזיר פניו לצפון כלפי וכו': יז] פי' כ' אמה שעליון יש מן הכבש למזבח, וכ' אמות של יסוד וסובב (ח"ס). וכל"ק גורס כ' אמה, ועו"ש, ועי' שטמ"ק: יח] לזורקה למוראה ונוצה (*מ"ש-מ): יט] עי' ב"ח, וכל"ק גר' מזורקה למערב איכא ט"ז ומכוקם וכו', ופי' ממזרח כבש למערב כבש: כ] כ"מ נוסף שש מן הקרן לכבש ורוחב הכבש ט"ז (*מ"ש-מ): כא] אמת (כתה"י): כב] מעמדו נמצא שהוא מרוחק מבית הדשן כ"ב אמות, שהוא עומד וכו' כל"ל והשתי מחתך (שמכ"י), וע"ז ל"ק וס"ת: כג] ס"ל מערבית דרומית (ול"נ מה שכתות הקוקס) וע"פ"מ וטוס"ק: לה] ע' מ"ע ביאור דכיוסס ע"פ נוסחתנו. וגי' ל"ק ויש לומר משום וכו' קרן כדאמרי' לעיל גבי מודה ר"י בדמים דפריך נשקליה וכו' ואי אין כל דמים כו'. וע' בס"ז וס"מ ס"ד מי טפי וכו' כסופו: לן] ל"ל מלי (צ"ק): לז] נעשית במזרח כל"ל (*מ"ש-מ): לח] במערב

שאם היזה ולא מיצה כשירה. מחוט הסיקרא ולמטה מדם הנפש: שלשה דברים כו': חטאת העוף הא דאמרן הגשות [א] דכתיב [1] והגישה אל (פני) המזבח שירי הדם דכתיב [2] ואת כל דם [ב] הפר ישפוך אל יסוד המזבח: מלמעלה ניסוך המים והיין ועולת העוף כשהיא רבה במזרח: [ג] מ"ט רבי יוחנן אמר מפני שקרובה מבית [ד] הדשן אמר רבי יוחנן בא וראה כמה גדול כחן של כהנים שאין לך קל בעופות יותר ממוראה ונוצה פעמים שהכהן זורקן יותר מבשלשים [ה] אמה [ו] דתנן [א] נטל מחתה של כסף ועלה לראש המזבח ופינה את הגחלים אילך ואילך וחתה מן המאוכלות הפנימיות ויורד הגיע לרצפה מחזיר פניו כלפי צפון והולך למזרחו של כבש כעשר אמות צבר את הגחלים על גבי הרצפה רחוק מן הכבש שלשה טפחים מקום שנותנין מוראה ונוצה ודישון של מזבח הפנימי והמנורה הני טפי מתלתין וחד הויין [ז] מקום גברי לא חשיב: כל העולים למזבח [ח]: מ"ט אמר רבי יוחנן נסכים שמא יתעשנו ועולת העוף שמא תמות בעשן ורמינהו [ז] [ט] בא לו להקיף את המזבח מאין הוא מתחיל [י] מקרן דרומית מזרחית מזרחית צפונית צפונית מערבית מערבית דרומית ונותנין לו יין לנסך [ג] אמר רבי יוחנן מחוט המיקרא ולמטה מדם הנפש. שלשה דברים אמורים בחטאת העוף: [א] הגשה. דכתיב והגישה אל (פני) המזבח שירי הדם יסוד המזבח: [ב] ואת כל דם. הפר ישפוך אל יסוד המזבח: [ג] מ"ט רבי יוחנן אמר מפני שקרובה מבית הדשן. [ד] דתנן נטל מחתה של כסף ועלה לראש המזבח ופינה את הגחלים אילך ואילך וחתה מן המאוכלות הפנימיות ויורד הגיע לרצפה מחזיר פניו כלפי צפון והולך למזרחו של כבש כעשר אמות צבר את הגחלים על גבי הרצפה רחוק מן הכבש שלשה טפחים מקום שנותנין מוראה ונוצה ודישון של מזבח הפנימי והמנורה הני טפי מתלתין וחד הויין. [ה] מקום גברי לא חשיב: כל העולים למזבח. [ו] אמר רבי יוחנן נסכים שמא יתעשנו ועולת העוף שמא תמות בעשן ורמינהו. [ז] בא לו להקיף את המזבח מאין הוא מתחיל. [ח] מקרן דרומית מזרחית מזרחית צפונית צפונית מערבית מערבית דרומית ונותנין לו יין לנסך. [ט] אמר רבי יוחנן

לעיל פ' מיזהו מקומן (דף נב:) כדאמר תרי תנאי ומלינהו דרבי ישמעאל והא דפריך התם [ו] לרב יוסף דתני הזה דמיל ומיל דתני הזה דמיל ומיל מיהו מעכב ולא מצי למינח ליה למנויי טפי לגלגל קמני: **הגשות דכתיב והגישה.** הוה ליה למימר כדאמרן [לב] דמהכי קרא לחודיה לא נפיק: **שירי הדם דכתיב.** נלמה לסיימו שיריס המילוים [לג] דבעי קרן מזרחית [לד] דלומית: **מפני** שקרובה מבית הדשן. תימה ולמה הוא הולך עד הקרן שהיה מרחיק מבית הדשן [ו] ותיו [לה] לומר משום דכל דמיס טעונין קרן להא אמר לעיל (דף ס.) גבי מולה רבי יהודה בדמיס דיסקליה ונפשון מלוכיתיה ולי כל דמיס טעונין קרן מאי קאית ליה: **יותר מלא"א** [לו] אמות. פי' בקונטרס כשהיתה במזבח [לז] היה עומד בסובב לפי שבמזבח היה כבש קטן שפנה על סובב אבל במערב לא היה לו כבש לשמאל לפנות בו לסובב ולריך לעלות לרצפ המזבח ולעמוד בדלומית [בב] של קרן והכי תנן במסכת סוכה (דף מה.) גבי נסכים עלה בכבש ופנה לשמאלו ולא תנן בהו ופנה לסובב ורלה לתיו משם רבי' שלא היה כבש לסובב במערב [לח] אס כן כשהיה נותן מרובע מתנות שבחוטח ותנן פרק מיזהו מקומן (לעיל דף נב.) פנה לסובב גבי חטאת וכשהיה [לט] מגיע לקרן מערבית דרומית היה לריך לחזור על עקיבו ולכך נרלה היה שם כבש אבל לא קשה דלא חשיב ליה לעיל (דף סב:) גבי שני כבשים קטנים יולאים מן הכבש:

מן המאוכלות הפנימיות. לומר ר"ת דגבי גחלים של יום הכפורים (יומא מג:) לא גרסינן מן המאוכלות הפנימיות דהכא משבינן להו דשן ודיוס הכפורים וכן בקטרת של כל השנה בעינן גחלים לוקת כדאמר התם [מ] גחלי שם יכול עוממות: **צבר את הגחלים.** משום דאמר ושמו שלא יפזר [מ]: **דישון מזבח הפנימי והמנורה.** הקשה ריב"ץ כיון דתרומת הדשן ודישון מזבח הפנימי והמנורה נעלעים במקומן ממאי מועלין בזה יותר מזה דתרומת הדשן מועלין כדאמר לעיל ס"פ ב"ח (דף מו.) ודישון מזבח ומנורה תנן במעילה (דף יפ:) ללא נהנים ולא מועלים וי"ל דשאני תרומת הדשן דגלי קרא ושמו וכי תימא כיון דנעלעין היכי משכחת בהו מעילה שמא לא היו נעלעין מיד ור"ת אומר דתרומת הדשן לא היה נעלע מלא חשיב להו ביומא (דף כא.) בהדי מיל דנעלעין דישון [מ] מזבח הפנימי והמנורה [מא] ומ"ש ר"י יום טוב לחין זו לחיה דה"ג בת"כ (סדר ויקרא פ' ט) לחשיב ב' בתי דשנים הן אחד בדרום [מב] דמולאה ונולה ודישון מזבח הפנימי והמנורה ולא חשיב תרומת הדשן לף על פי שהיתה שם כדתנן [מג] בתמיד ו':

ולכבש ה' אמות שהכבש רחב ט"ו בתמיד נמלא המזבח עולף עליו לכל לד ו' אמות הרי כ"ג אמה עם רוחב הקרן ועט"פ שהי ממלן על הכבש [מו] של קרן הרי נתרחק כנגדה אמה [מז] לדרום נמלא בית הדשן עומד כנגדה אלכסון של כ"ג על כ"ג וכל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומסי באלכסונא נמלא תוספת ח' אמות ו' חומסים הרי שלשים אמות ו' טפחים גדולים ובית הדשן היה משוך ממזרחו של כבש שלשה טפחים הרי שלשים ו' אמה וטפח והיינו דפריך טפי (ליה) מתלתין וחדא הויין ומשנינן מקום גברי לא קחשיב [ולא הוי] להו יותר משלשים [מח]: **מאי טעמא.** העולה [מט] מין עולה לרך ימין ויקיף והלא דרך ימין מלוה כדאמרן לעיל [דף סב:]: **יפעמנו.** כשיקיף את המערכה בעמן המערכה וקי"ל בנמנחות (דף פו:) יין מעורן פסול: **בא לו להקיף כו'.** משנה היא במסכת תמיד גבי כהן גדול שלינו לשאר כהנים זוכות בפייס לעבודה אחת שלא עובד וגומר [נ] בכל חפלו כדתנן במסכת יומא (דף יז:) כהן גדול מקריב חלק גרשם אמר עולה זו מי מקריב זומן שהוא (מקריב) רולה להקטיר מי שזכו בהולכת המיברים מוסיפין לו והוא עומד בגרשם המזבח וזורקן למערכה ולאחר שגמר בא להקיף כו' עד שמגיע לקרן הדשיון. וקשלקת דעתך והיו נידו אלמא לא חיישינן לשמא נתעטף

דרומית מזרחית יותר מג' אמה ולכך היה מתקרב אצל הקרן ר' אמות, וכשרבבה עולה העוף במזרח שהיו בה כשבים הרבה שמונקים ואין זה יכול לעמוד לשם, היה מולך לתוספת הדשן ולדשון מזבח הפנימי והמנורה ולא חשיב ליה מקום קבוע בעזרה לפי שאינו אלא לשעה ומשנינן מקום הקרן ר' אמות, וכשרבבה עולה העוף במזרח שהיו בה כשבים הרבה שמונקים ואין זה יכול לעמוד לשם, היה מולך לתוספת הדשן ולדשון מזבח הפנימי והמנורה ולא חשיב ליה מקום קבוע בעזרה לפי שאינו אלא לשעה ומשנינן מקום הקרן ר' אמות, וכשרבבה עולה העוף במזרח שהיו בה כשבים הרבה שמונקים ואין זה יכול

תורה אור השלם

1. וְהֵבִאתָ אֶת הַמִּנְחָה אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מֵאֵלֶּה לַיהוָה וְהִקְרִיבָהּ אֶל הַכֹּהֵן וְהִגִּישָׁהּ אֶל הַמִּזְבֵּחַ: ויקרא ב, ח
2. וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן הַדָּם עַל קַרְנוֹת מִזְבַּח קְטֹרֶת הַסַּמִּים לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת כָּל דַּם הַפָּר יִשְׁפֹּךְ אֶל יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה אֲשֶׁר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ויקרא ד, ז

ולש"נ צ"ל פסוק זה: וְמִן הַדָּם יִתֵּן עַל קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת כָּל הַדָּם יִשְׁפֹּךְ אֶל יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה אֲשֶׁר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ויקרא ד, יח

מוסף רש"י

נסכים שמא יתעשנו. נעשן המערכה כשיקיפוהו סביב, שיזכר ממהלך מאה אמה יש בהיקף מזבחו (סוכה מח:):

שיטה מקובצת

הגשות דכתיב והגישה. תימה דהוי ליה למימר מקרא דלעיל מקרב אותם וכו' [כתיב] לפני ה' כל פני מזבח דמיהם שמעינן מקום הגשה, וי"ל דניחא ליה למימר מקרא דלעיל מכל מקום משום דמרבינן מיניה כל המנחות לף מנחת חוטא ומיוחדת דכתיבה בה שיעור מקום שנותנין קומץ והגשה, אבל מנחת סוטה לא כתיב בה שיעור מקום שנותנין קומץ והגשה אין כן בהכן מספיק להגיע לכבש ואפי'